

Struktura i pozyskanie ważniejszych zwierząt łownych w Polsce

Zwierzęta łowne (zwierzyna) to gatunki ptaków oraz ssaków żyjące na wolności, uznawane przez prawo łowieckie za zwierzęta łowne, będące przedmiotem polowania [2]. Zgodnie z art. 2. prawa łowieckiego [11] "zwierzęta łowne w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe, stanowią własność Skarbu Państwa".

Na przełomie XX i XXI wieku lista zwierząt łownych w Polsce skurczyła się z 61 do 31 gatunków [3]. W chwili obecnej w Polsce zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005r. w sprawie ustalenia listy gatunków łownych [7] na podstawie art. 5 ustawy z dnia 13 października 1995r. - Prawo łowieckie [11] do gatunków łownych zalicza się: łosia (*Alces alces*), jelenia szlachetnego (*Cervus elaphus*), jelenia sika (*Cervus nippon*), daniela (*Dama dama*), sarnę (*Capreolus capreolus*), dzika (*Sus scrofa*), muflona (*Ovis aries musimon*), lisa (*Vulpes vulpes*), jenota (*Nyctereutes procyonoides*), borsuka (*Meles meles*), kunę leśną (*Martes martes*), kunę domową (*Martes foina*), norkę amerykańską (*Mustela vison*), tchórza zwyczajnego (*Mustela putorius*), szopa pracza (*Procyon lotor*), piżmaka (*Ondatra zibethicus*), zająca szaraka (*Lepus europaeus*), dzikiego królika (*Oryctolagus cuniculus*), jarząbka (*Tetrastes bonasia*), bażanta (*Phasianus ssp.*), kuropatkę (*Perdix perdix*), gęś gęgawą (*Anser anser*), gęś zbożową (*Anser fabalis*), gęś białoczelną (*Anser albifrons*), krzyżówkę (*Anas platyrhynchos*), cyraneczkę (*Anas crecca*), głowienkę (*Aythya ferina*), czernicę (*Aythya fuligula*), gołębia grzywacza (*Columba palumbus*), słonkę (*Scolopax rusticola*) oraz łyskę (*Fulica atra*).

Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne [6] na podstawie art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1995r. - Prawo łowieckie [11] wyznacza dla każdego z wymienionych gatunków zwierząt łownych okres polowań.

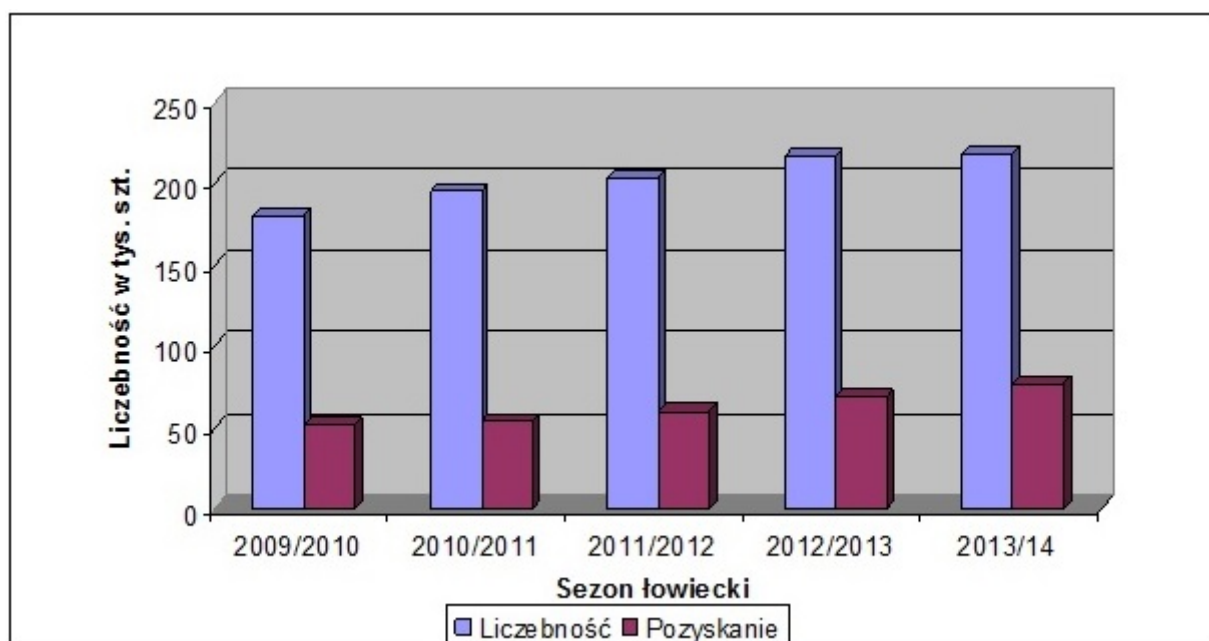
Jelenie

W kraju pozyskuje się dwa gatunki jeleni: jelenia szlachetnego oraz jelenia sika. Jeleń szlachetny występuje w nierównym rozmieszczeniu na terenie całego kraju. Najliczniejsze populacje zajmują teren Karpat, Mazur oraz część północno-zachodnią kraju [12]. Jeleń sika pierwotnie występował na terenie wschodniej Azji. Został introdukowany do Europy, obu Ameryk, Australii i Nowej Zelandii. Do Polski po raz

pierwszy sprowadzony na Śląsk w roku 1895 [12].

Od lat 90. ubiegłego wieku stale obserwuje się systematyczny wzrost liczby jeleni w polskich łowiskach [12] (wyk. 1). W roku 2014 ich liczba wynosiła 217 900 i była porównywalna z rokiem 2013 (217 200). Jelenie najliczniej występowały w województwie zachodniopomorskim (14,8%), warmińsko - mazurskim (12,4%), wielkopolskim (9,6 %) oraz pomorskim (9,3%), co potwierdziło trend z roku wcześniejszego. Około 1,4% populacji występowało w województwo świętokrzyskim [1].

Wyk 1. Liczebność i pozyskanie jeleni w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 - 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Na jelenie szlachetnie można polować: byki - od 21 sierpnia do końca lutego, łanie - od 1 października do 15 stycznia oraz cielęta - od 1 października do końca lutego. W przypadku jeleni sika od dnia 1 października do 15 stycznia (byki, łanie i cielęta) [8].

Wraz ze wzrostem liczebności jeleni w łowiskach obserwuje się wzrost pozyskania, które w sezonie łowieckim 2013/14 wynosiło 77 332 i było wyższe w porównaniu do sezonu wcześniejszego o 12,5 %. Przy czym najwięcej jeleni pozyskano w województwie zachodniopomorskim (18,6%), pomorskim (11,1%), wielkopolskim (9,5%) oraz warmińsko - mazurskim (9,2%), a najmniej w województwie świętokrzyskim (0,7%) [1].

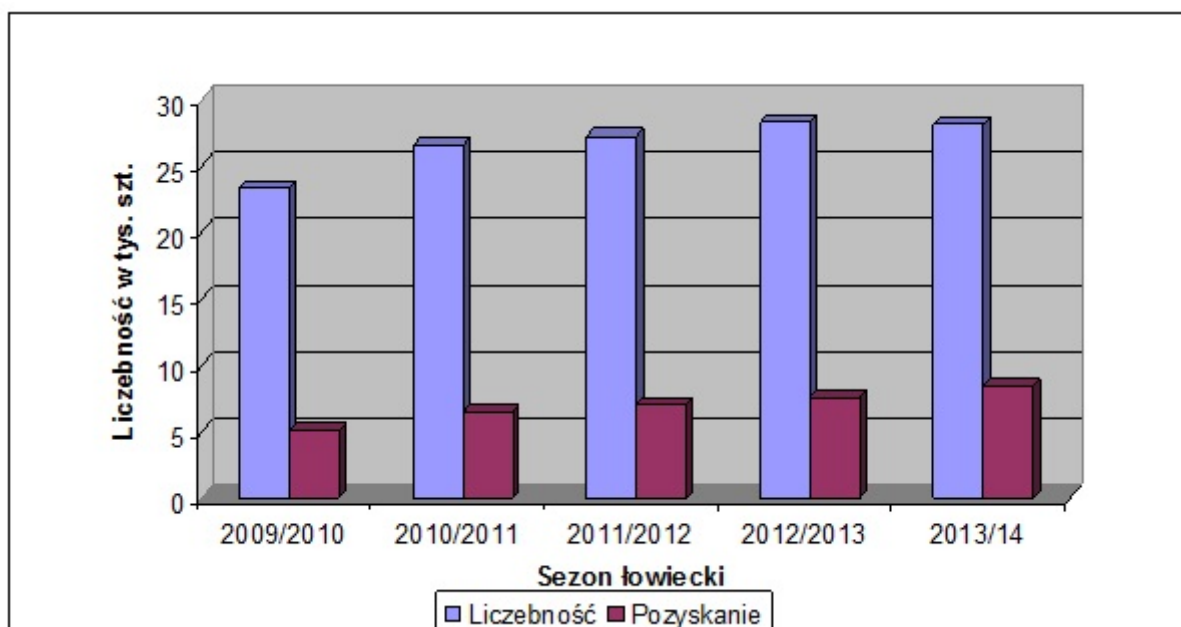
W sezonie łowieckim 2012/13 pozyskano łącznie 217 200 jeleni. Wśród, których 27% stanowiły byki (w klasie I - 45 %, II klasie - 46%, III klasie wieku - 9%), 52% łanie oraz 21% cielęta. Na podstawie wieloletniego trendu ograniczania udziału klasy I, natomiast wzrost udziału II i III, można wnioskować, że struktura płciowo - wiekowa w sezonie łowieckim 2013/14 będzie kształtowała się na podobnym poziomie [1, 10].

Daniel

Daniel występuje w niektórych krajach Europy, Ameryce Południowej i Ameryce Północnej, Afryce (RPA), Australii i Nowej Zelandii. Do Polski został introdukowany w XVII w. i bardzo dobrze się zaaklimatyzował [12].

W roku 2014 liczebność daniela wynosiła 28 107 osobników i była nieco niższa w porównaniu do roku poprzedniego (28 198) (wyk. 2). Najliczniej występował on w województwie wielkopolskim (27,9%), kujawsko - pomorskim (13,2%) oraz zachodniopomorskim (11,9%). Najniższe stany liczebności zaobserwowano w województwie podlaskim (0,14%) oraz świętokrzyskim (2,9%) [1].

Wyk. 2. Liczebność i pozyskanie danieli w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 – 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Okres polowań na daniela trwa od 1 października do 31 stycznia (byki) oraz od 1 października do 15 stycznia (łanie i cielęta) [8].

W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 8 366 danieli z czego aż 30,4% w województwie wielkopolskim. Zaledwie 1. sztukę w województwie świętokrzyskim oraz 4 w podlaskim [1, 10].

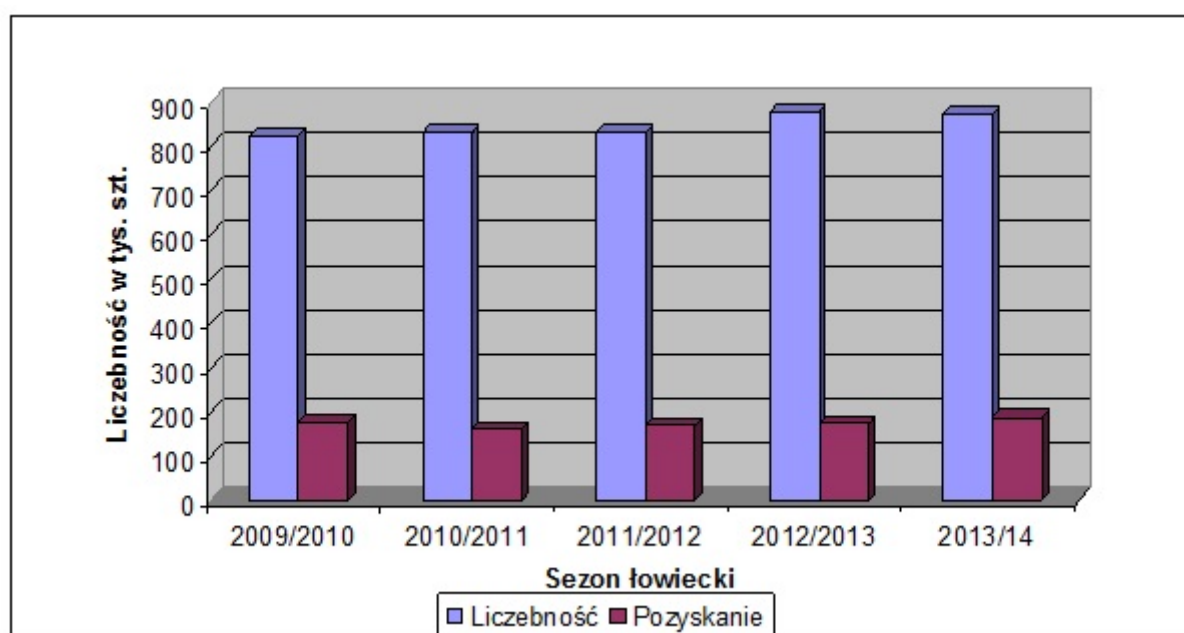
W sezonie łowieckim 2012/13 pozyskano 7 527 danieli, wśród, których byki stanowiły 30%, łanie 49%, a cielęta 21%. Podobna struktura pozyskania notowana była w latach poprzednich. Byki w I klasie wieku stanowiły 38%, w drugiej 52% oraz 10% w klasie III [10].

Sarna

Sarna występuje na terenie całej Europy, Turcji, północnej części Syrii, Iraku oraz Iranie. Jest gatunkiem zamieszkującym prawie wszystkie siedliska w rejonie swojego występowania. W Europie spotkać ją można we wszystkich typach lasów [12].

W roku 2014 liczebność sarny wynosiła 873 500 osobników i była niższa w porównaniu do roku poprzedniego (875 900) (wyk. 3). Najliczniejsze populacje znajdują się w województwie wielkopolskim (11,0%), zachodniopomorskim (10,9%) oraz dolnośląskim (9,6%) [1].

Wyk. 3. Liczebność i pozyskanie sarny w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 – 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Okres polowań na sarnę trwa od 11 maja do 30 września (kozy) oraz od 1 października do 15 stycznia (kozy i koźlęta) [8].

W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 186 667 osobników z czego po ok. 11,5% w województwie zachodniopomorskim oraz wielkopolskim [1].

W sezonie łowieckim 2012/13 pozyskanie wynosiło 172 000 i było o 3% wyższe w porównaniu do sezonu poprzedniego. Struktura płciowa pozyskanych osobników kształtowała się następująco: rogacze 46%, kozy 42% oraz koźlęta 12%. Struktura wiekowa pozyskanych rogaczy kształtowała się następująco: 36% rogaczy w I klasie wieku oraz 64% w II klasie. Taka same proporcje stwierdzono podczas dwóch poprzednich sezonów [1, 10].

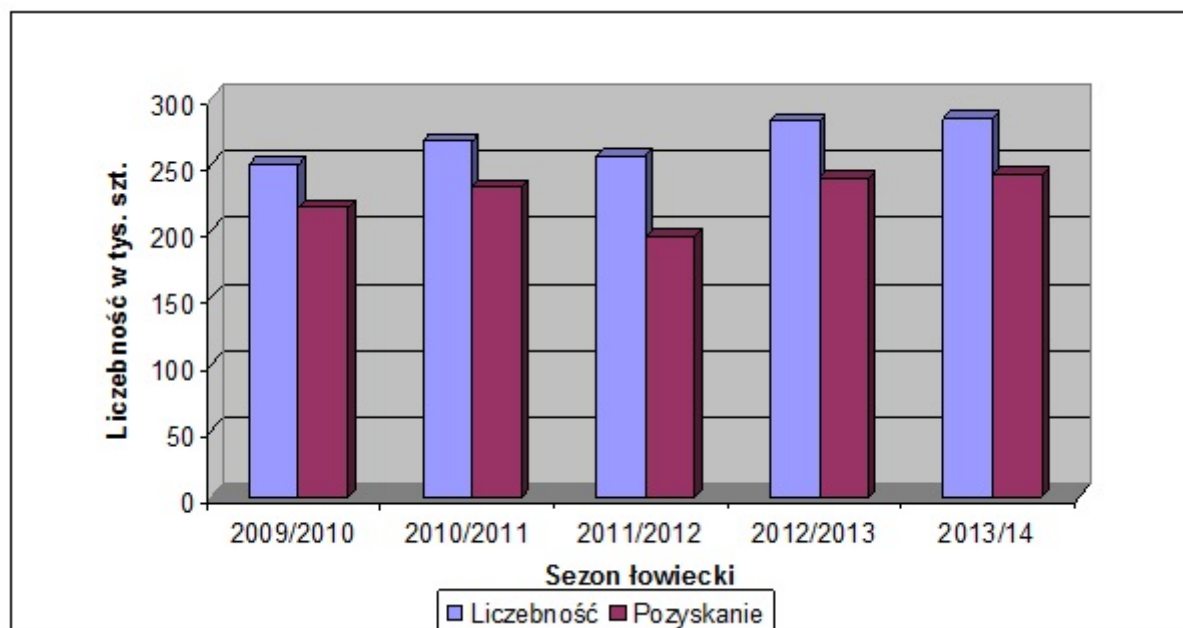
Dzik

Dziki występują prawie we wszystkich krajach Europy Zachodniej, Południowo –

Wschodniej i Wschodniej [5]. W Polsce występuje na terenie całego kraju.

W roku 2014 liczebność dzika wynosiła 284 600 osobników i była wyższa w porównaniu do roku poprzedniego 282 200 (wyk. 4). Najliczniej zasiedlał on województwo zachodniopomorskie (13,5%), wielkopolskie (10,4%), warmińsko - mazurskie (10,3) oraz dolnośląskie (9,7%). Niecałe 2% populacji zamieszkiwało województwo świętokrzyskie [1].

Wyk. 4. Liczebność i pozyskanie dzika w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 - 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Sezon polowań na dziki trwa cały rok w przypadku odyńców, wycinków, przelatków oraz warchlaków, przy czym warchlaki uznaje się dziki od dnia urodzenia do dnia 31 marca następnego roku kalendarzowego oraz dla loch od 15 sierpnia do 15 stycznia [8], a w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2016 r., na terenie województwa podlaskiego - przez cały rok oraz na terenie pozostałych województw - od dnia 1 stycznia do dnia 15 lutego oraz od dnia 15 maja do dnia 31 grudnia [9]

W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 241 904 dzików, zachowując tym samym tendencję wzrostową (Wyk. 4), w tym najwięcej w województwie zachodniopomorskim (15%), wielkopolskim (11,2%) oraz dolnośląskim (10,8%) [1].

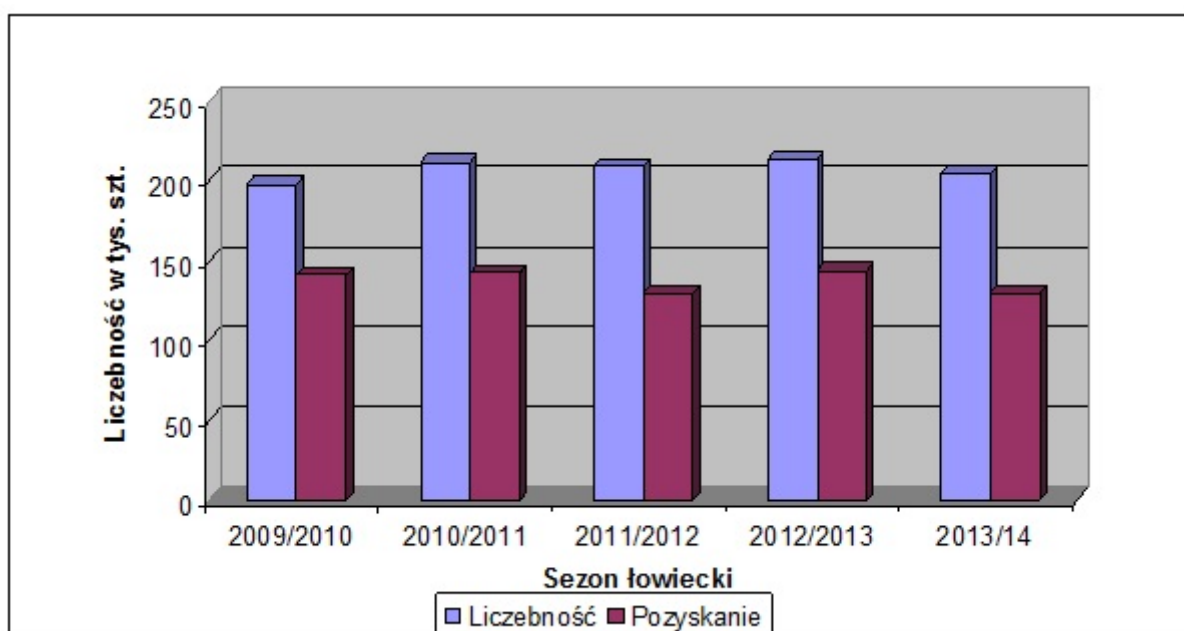
Sezon wcześniej (2012/13) pozyskano 239 907 dzików, wśród których warchlaki stanowiły - 50%, lochy i odyńce - 13% oraz pozostałe - 37%. Również w województwie zachodniopomorskim pozyskano najwięcej sztuk (18%) [1, 10].

Lis

Lis jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym w Europie [5]. Od połowy lat 90. ubiegłego wieku stale obserwuje się wyraźny wzrost populacji lisa na terenie całego kraju. Jest to skutek wprowadzenia w roku 1993 na zachodzie kraju doustnych szczepionek przeciwko wściekliźnie, które w roku 2002 stosowano już na terenie całego kraju [4].

W roku 2014 liczebność lisa wynosiła 204 100 osobników i była nieco niższa w porównaniu do roku 2013 - 213 300 (wyk. 5). Największą liczebność zaobserwowano w województwie mazowieckim (10,4%), wielkopolskim (9,7%) oraz warmińsko - mazurskim (8,6%) [1].

Wyk. 5. Liczebność i pozyskanie lisa w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 - 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Na lisy można polować od 1 czerwca do 31 marca, a na terenach obwodów łowieckich, w których występuje głuszec lub cietrzew lub prowadzono w ostatnich 2 latach kalendarzowych zasiedlenia zająca, bażanta lub kuropatwy cały rok [8].

W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 129 680 lisów, z czego 15% w województwie wielkopolskim, 10,6% w mazowieckim, 7,8% w kujawsko - pomorskim oraz 7,6% w warmińsko - mazurskim. Podobny trend można było zaobserwować w sezonie poprzednim, w którym 129 680 lisów, przy czym 14,0% w województwie wielkopolskim, 10,1% w mazowieckim oraz 7,8 % w kujawsko - pomorskim [1].

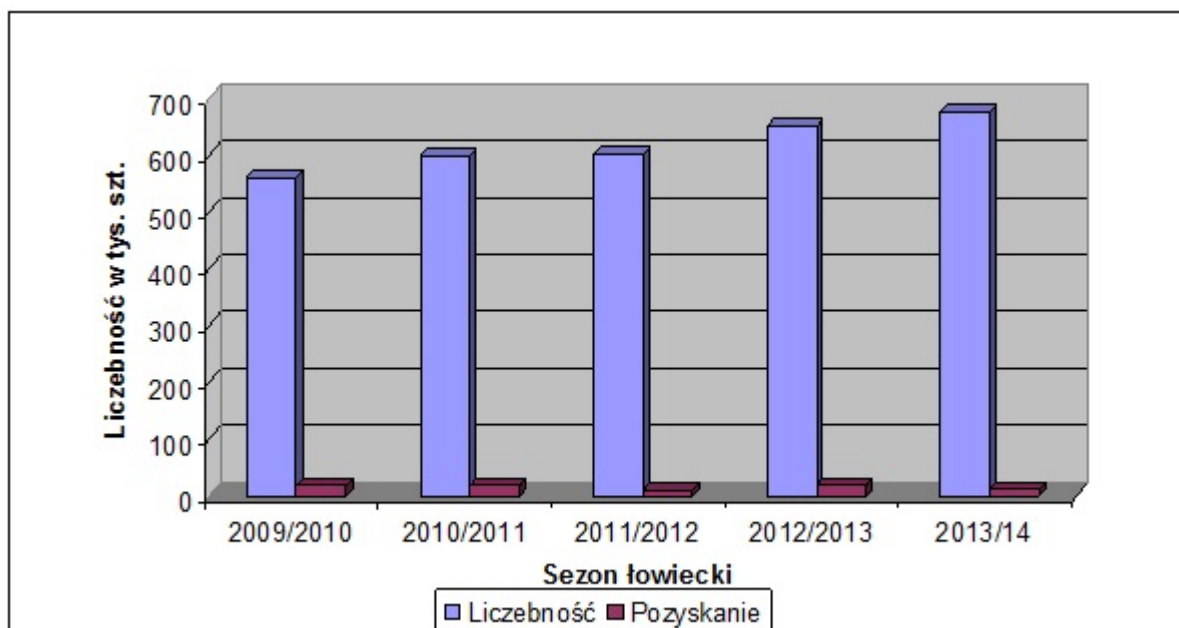
Zając

Zając szarak w Europie zasiedla zdecydowaną większość kontynentu, za wyjątkiem północnej Rosji, północnej części Półwyspu Skandynawskiego, półwyspu Iberyjskiego oraz większości wysp śródziemnomorskich. W Polsce występuje na

obszarze całego kraju [6].

Liczebność oraz pozyskanie tego gatunku od lat 80. XX wykazuje tendencje spadkową [4]. W roku 2014 liczebność zająca wynosiła 674 500 i była niewiele wyższa w porównaniu do roku poprzedniego (649 500) (wyk. 6). Najliczniej występował on w województwie mazowieckim (17,3%) [1].

Wyk. 6. Liczebność i pozyskanie zająca w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 – 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

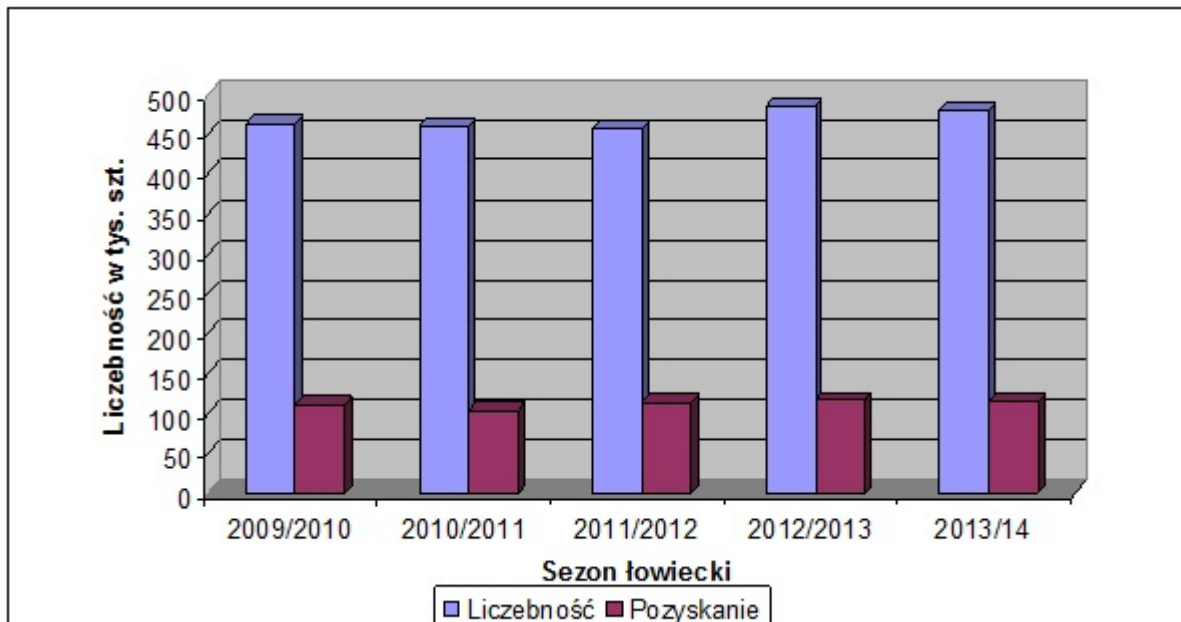
Okres polowań na zająca podobnie jak i dzikiego królika przypada od dnia 1 listopada do dnia 31 grudnia, a w drodze odłowu do dnia 15 stycznia [8].

W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 13 195 osobników z czego 23% w województwie mazowieckim, 19,4% świętokrzyskim, 15,2% małopolskim oraz 14,5% w łódzkim. W poprzednim sezonie pozyskani było nieco wyższe i wynosiło 17 928 [1].

Bażant

Pierwotny zasięg tego gatunku obejmował Azję. Do Polski sprowadzony został w XVI w. [6]. W roku 2014 liczebność jego w polskich łowiskach wynosiła 480 800 i była niższa w porównaniu do roku 2013 (483 800) (wyk. 7). Najliczniejsze populacje zasiedlały województwo mazowieckie (15,7%) oraz małopolskie (11,4%) [1].

Wyk. 7. Liczebność i pozyskanie bażanta w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 – 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Na bażanty można polować od dnia 1 października do końca lutego (koguty). Kury można pozyskiwać wyłącznie na terenach ośrodków hodowli zwierzyny, gdzie prowadzi się wolierową hodowlę bażanta od dnia 1 października do 31 stycznia [8].

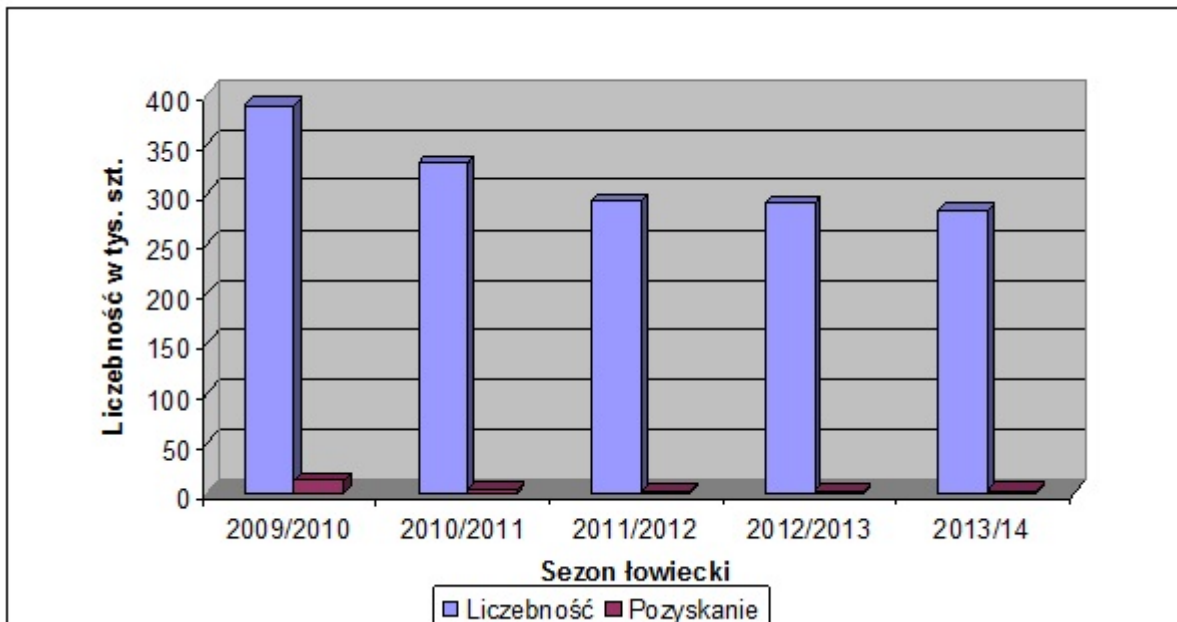
Pozyskanie bażantów w Polsce podczas ostatniego dziesięciolecia nie wykazywało wyraźnych trendów, lecz wahało się z roku na rok. W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 114 601 bażantów, z czego 24,0% w województwie kujawsko - pomorskim, 13,6% w mazowieckim, 12,7% w wielkopolskim oraz 10,3 w małopolskim [1].

Kuropatwy

Zasięg geograficzny tego gatunku rozciąga się od Europy po centralną i południową Azję [6]. Jeszcze do niedawna kuropatwa była najpospolitszym i najliczniejszym ptakiem łownym w Polsce [4]. W 1970 roku szacowano liczebność kuropatwy na około 7 milionów. Od roku 1950 obserwuje się znaczny spadek liczebności populacji tego gatunku w Polsce [4]. Według badań ornitologów, w ciągu ostatnich 30-stu lat populacja kuropatw w krajach Unii zmniejszyła się o 82%.

W roku 2014 liczebność jej w Polsce wynosiła 282 400 i była niższa w porównaniu do roku 2013 (290 400). Podobnie jak w latach poprzednich utrzymał trend spadku liczebności populacji (wyk. 8). Najliczniej występowała w województwie łódzkim (17,8%) oraz mazowieckim (17,0%) [1].

Wyk. 8. Liczebność i pozyskanie kuropatwy w Polsce w sezonach łowieckich 2009/2010 - 2013/2014 [1] (opracowanie własne).

Na kuropatwy można polować od 11 września do 21 października, a w drodze odłowu do 15 stycznia [8]. Pomimo tego, że kuropatwa niegdyś była jednym z ważniejszych gatunków zwierząt łownych to od wielu lat pozyskanie tego ptaka maleje. W sezonie łowieckim 2013/14 pozyskano 2103 kuropatwy, z czego aż 65% w województwie mazowieckim. W wielu województwach m. in. w kujawsko - pomorskim, opolskim, podlaskim, pomorskim oraz zachodniopomorskim nie pozyskano ani jednego osobnika. Ponadto w dolnośląskim pozyskano tylko 1 kuropatwę [1].

W sezonie łowieckim 2012/13 pozyskano mniej kuropatw niż w niż w sezonie 2013/14 - 1 749 sztuk w skali całego kraju. Również najwięcej pozyskano w województwie mazowieckim. W województwach tj. dolnośląskie, kujawsko - pomorskie, lubuskie, opolskie, podlaskie, pomorskie, warmińsko - mazurskie nie pozyskano ani jednego ptaka [1].

Podsumowanie

Analiza liczebności oraz pozyskania ważniejszych zwierząt łownych w Polsce pozwala na określenie pewnych ogólnych trendów. Od lat obserwuje się m.in. wzrost liczebności jeleniowatych w polskich łowiskach. W zupełnie odmiennej sytuacji jest populacja kuropatwy polnej, która stale wykazuje trend malejący. Wśród wielu czynników wpływających na ten stan, na szczególną uwagę zasługuje stale wzrastająca populacja lista.

Piśmiennictwo:

1. GUS - Leśnictwo 2014.
<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/lesnictwo/lesnictwo-2014,1,10.html> dostęp z dnia 3 grudnia 2014.
2. Hoppe S., 1966. Słownik języka łowieckiego. Wyd. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa.
3. Kamieniarz R., 2012. Dynamika liczebności zwierzyny a gospodarka łowiecka [w] Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce. pod red. D. J. Gwiazdowicza. Wyd. Oficyna Wydawnicza G&P. 54 - 78.
4. Kamieniarz R., Panek M., 2008. Zwierzęta łowne w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Wyd. S&S Poligrafia. Czempin.
5. Nüßlein F., 2009. Łowiectwo. Wyd. Galaktyka. Warszawa.
6. Okarma H., Tomek A., 2008. Łowiectwo. Wyd. Edukacyjno-Naukowe H2O. Kraków.
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. nr 45, poz. 433).
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005r. w sprawie określania okresów polowań na zwierzęta łowne. (Dz. U. nr 48, poz.459).
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 grudnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne
10. Sytuacja zwierząt łownych w Polsce, 2013.
http://www.czempin.pzlow.pl/palio/html.wmedia?_Instance=pzl_www&_Connector=palio&_ID=4047&_Checksum=921951871 dostęp z dn. 3 grudnia 2014.
11. Ustawa z dnia 13 października 1995r. Prawo łowieckie (Dz. U. nr 42, poz. 372).11 i 15.
12. Wnuk A., Łukasiewicz M., Mroczek-Sosnowska N., Gondek A., Siennicka A., 2013. Jeleniowate polskich łowisk cz. I. 2013. Fauna&flora.